

Nr 171.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om införande av ett premiesystem i syfte att förbilliga kostnaderna för uppförande av offentliga byggnader.

(4:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 289) och den andra inom andra kammaren av herrar *Svensson* i Vä och *Carlsson* i Bakeröd (II: 396), har hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till ett premiesystem för arkitekter och byggnadstekniker, som kan föreslå förbilligande av byggnadskostnaderna vid uppförande av offentliga byggnader.

Till stöd för sin hemställan ha motionärerna anfört följande.

Enighet torde råda om att kostnaderna för uppförande av offentliga byggnader är avsevärda. Ett allmänt önskemål är därför att, så långt det är möjligt, nedbringa byggnadskostnaderna. Härvid är det i första hand de personer som beviljar anslagen för byggnadernas uppförande som har det direkta ansvaret. Dessa personer är dock i många fall inte tekniskt utbildade och bedömningen kan därför endast ske i stora drag, medan besparingar i detaljer måste överlämnas till den tekniska expertisen, främst arkitekterna. Det synes oss naturligt att arkitekterna i regel strävar efter att förena kraven på estetiskt utförande, god kvalitet och lägsta byggnadskostnader, men det vore önskvärt att de erhöles en särskild uppmuntran för att åstadkomma lägre byggnadskostnader.

Föregående och innevarande budgetår har riksdagen ställt 5 000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande att efter förslag av vederbörande myndighet och organisationsnämnden utdelas till tjänstemän inom den civila statsförvaltningen för förtjänstfulla rationaliseringsförslag. Under föregående budgetår inkom till statens organisationsnämnd från verken tio stycken förslag, av vilka fem blev föremål för belöning på tillsammans 1 525 kr. Nämnden uttalar emellertid den förhoppningen att intresset för förslagsverksamheten skall öka och att antalet förslag innevarande år skall mångdubblas.

Detta gäller endast för tjänstemän i den civila statsförvaltningen, men det borde även vara möjligt att i någon form lämna uppmuntran till byggnadsentreprenörer och arkitekter, som inkommer med förslag till förbilligande eller förbättringar. Det är också möjligt att man härigenom skulle kunna nedbringa kommunernas byggnadskostnader och därmed kommunalskatterna.

Om man t. ex. utgår från en viss normkostnad för byggnaders uppförande borde arkitekt eller byggmästare kunna erhålla premie i den mån han kan nedbringa kostnaden. Det är också tänkbart, att entreprenör eller arkitekt efter anbudets antagande får möjlighet att föreslå förbilliganden och härför erhåller premie.

Över motionerna ha, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttranden avgivits av byggnadsstyrelsen, statskontoret och statens organisationsnämnd.

Byggnadsstyrelsen har anfört följande.

Till en början vill styrelsen upplysningsvis meddela att den statliga arkitekttaxan tidigare innehöll bestämmelse om ett premiesystem liknande det i motionerna ifrågasatta. Denna bestämmelse hade följande lydelse: »Har arkitekten, sedan av honom utarbetade ritningar till ett byggnadsföretag i samband med anslagsbeviljande fastställts till huvudsaklig efterrättelse, genom förändrad lösning av byggnadsproblemet eller annan av den byggande myndigheten godkänd besparingsåtgärd åstadkommit en mera väsentlig minskning av statsverkets kostnader för byggnadsföretaget, må nämnda myndighet, där så prövas skäligt, hos Kungl. Maj:t göra framställning om rätt att tilldela arkitekten penningpremie, uppgående till högst 25 % av den genom arkitektens åtgörande vunna besparingen.» Efter framställning av svenska arkitekters riksförbund och sedan byggnadsstyrelsen tillstyrkt densamma fann Kungl. Maj:t genom beslut den 25 november 1938 gott föreskriva, att bestämmelsen icke vidare skulle äga tillämpning. I riksförbundets framställning anfördes bl. a., att arkitektens skyldighet vore att i alla avseenden söka på bästa sätt tillgodose sin byggherres intressen och att därvid avväga synpunkter rörande ändamålsenlighet, ekonomi och skönhet så att alla dessa synpunkter bleve på tillbörligt sätt tillgodosedda. Bleve det däremot allmän praxis att arkitekten erhöle extra ersättning för sin förmåga att nedbringa byggnadskostnader skulle därav lätteligen följa, att övriga synpunkter, vilka vore lika viktiga, bleve undanskjutna till stor skada för utvecklingen av landets byggnadskonst. Styrelsen uttalade för sin del att under den tid av omkring 10 år, som bestämmelsen funnits, fråga uppkommit om densamma tillämpning endast en gång och att anspråk fränsett detta fall över huvud ej väckts av arkitekter som styrelsen anlitat.

Ett premiesystem i syfte att förbilliga kostnaderna för uppförande av offentliga byggnader synes styrelsen icke kunna, såsom torde föresväva motionärerna, jämföras med åtgärder för rationalisering av organisation och arbetssätt inom förvaltningen. På byggnadsområdet ligger möjligheterna till ett förbilligande av slutprodukten, förutom i en ekonomiskt riktigt driven byggnadsverksamhet, i första hand i en noggrann prövning av behoven vid lokalprogrammets upprättande. Vidare måste vid utarbetande av ritningar och beskrivningar alltid beaktas det förbilligande som kan ske genom enklare materialval och utförande, därvid de med materialvalet i varje särskilt fall sammanhängande underhållskostnaderna måste uppmärksammas. Det måste i sista hand ankomma på den byggande myndigheten att lämna sådana anvisningar när det gäller lokalprogram och materialval, att förutsättningarna för det ifrågasatta premiesystemet i stort sett bortfaller.

De rationaliseringar och förbilliganden som kan komma i fråga vid utförandet på entreprenad av själva byggnadsarbetet synes icke heller kunna läggas till grund för en premiering. Entreprenören bör nämligen själv, sedan ett av honom lämnat kostnadsförslag på arbetet antagits, i enlighet med principen för entreprenadssystemet få helt tillgodoräkna sig den vinst som arbetets rationella och ekonomiska bedrivande kan inbringa, under förutsättning att arbetet utföres i enlighet med vad entreprenadkontraktet föreskriver, liksom han å andra sidan har att själv svara för förluster, som kan uppkomma till följd av entreprenadåtagandet.

Under hänvisning till det anförda anser byggnadsstyrelsen motionerna icke böra föranleda någon åtgärd från statsmakternas sida.

Statskontoret har framhållit följande.

Statskontoret vill erinra, att enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 januari 1954 särskild utredningsman (f. d. generaldirektören S. Ödeen) tillkallats med uppdrag att verkställa översyn av den statliga och statsunderstödda husbyggnadsverksamheten och avgiva förslag till åtgärder för att nedbringa kostnaderna vid denna. I det yttrande till statsrådsprotokollet, varmed utredningens tillkallande motiverades, framhöll chefen för kommunikationsdepartementet bland annat, att även om utredningen i första hand måste komma att avse tekniska och tekniskt-ekonomiska problem, utredningsmannen borde vara oförhindrad att jämväl upptaga sådana administrativa och organisatoriska frågor, som kunde vara av betydelse i sammanhanget. Inte minst syntes detta böra gälla sådana spörsmål, som hade samband med planering och projektering av byggnadsföretagen eller med efterhandsgranskningen av kostnaderna inom byggnadsverksamheten.

Genom tillkallandet av berörda utredning har enligt statskontorets mening syftet med de föreliggande motionerna redan blivit tillgodosett. Ämbetsverket får fördenskull föreslå, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Statens organisationsnämnd har anfört följande.

För att verka tillräckligt attraktiva på ifrågavarande tekniska expertis av byggnadsentreprenörer och arkitekter, vilken i mycket stor utsträckning hör hemma inom det enskilda näringslivet, måste de tilltänkta premierna upptagas till betydande belopp. Även om ett sådant premiesystem komme till stånd är nämnden likväl ej övertygad om att resultatet skulle komma att motsvara förväntningarna.

Nämnden vill i sammanhanget erinra om att frågan om ett förbilligande av den statliga byggnadsverksamhetens kostnader gjorts till föremål för en särskild utredning (statsrådsprotokollet den 15. 1. 1954). I samma riktning torde även verka den forskningsverksamhet, som anförtratts åt statens nämnd för byggnadsforskning.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner nämnden sig ej kunna tillstyrka införandet av i ovannämnda motioner föreslagna premiesystem.

Utskottet. I likhet med motionärerna önskar utskottet understryka angelägenheten av att olika åtgärder vidtagas i syfte att nedbringa kostnaderna för uppförande av offentliga byggnader. Med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen i ärendet anfört finner utskottet det dock vara tveksamt, huruvida det av motionärerna föreslagna premiesystemet är ett lämpligt medel för att nå detta mål. Vidare må erinras om, såsom ock i remissyttrandena påpekats, att jämlikt Kungl. Maj:ts den 15 januari 1954 lämnade bemyndigande särskild utredningsman tillkallats inom kommunikationsdepartementet med uppdrag att undersöka möjligheterna till förbilligande av den statliga och statsunderstödda byggnadsverksamheten. Enligt utredningsdirektiven bör utredningsmannen genom en prövning av olika på byggnadskostnaderna inverkan faktorer söka komma fram till anvisningar om sådana åtgärder som kunna vara ägnade att nedbringa byggnadskostnaderna och därmed

öka möjligheterna att i önskvärd utsträckning tillgodose föreliggande byggnadsbehov. Det har vidare framhållits att, även om utredningen i detta avseende naturligen i första hand måste komma att avse tekniska och tekniskt-ekonomiska problem, utredningsmannen bör vara oförhindrad att jämväl upptaga sådana administrativa och organisatoriska frågor som kunna vara av betydelse i sammanhanget. Icke minst synes detta böra gälla sådana spörsmål som ha samband med planering och projektering av byggnadsföretagen eller med efterhandsgranskningen av kostnaderna inom byggnadsverksamheten. Vad avser den icke statliga men till större eller mindre del med statsbidrag finansierade byggnadsverksamheten bör utredningsmannen likaledes vara oförhindrad att till övervägande upptaga sådana frågor rörande statsbidragssystemets utformning som kunna vara ägnade att öka de för byggnadsföretagen närmast ansvariga huvudmännens intresse för ekonomisering och sparsamhet vid byggnadernas utformning.

Med hänsyn till nu berörda utredningsuppdrag synes det icke vara erforderligt för riksdagen att göra någon särskild framställning i frågan. Utskottet hemställer därför,

att motionerna I: 289 och II: 396 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 november 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Iwar Anderson, Näsghård, Gillström, Näsström, Pålsson, Hesselbom, Gustaf Andersson, Einar Persson, Axel Andersson, Holmqvist och Lundqvist; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmborg i Skövde, Bergström, Andersson i Malmö, Lindholm, Rubbestad, Svensson i Ljungskile, Åkerström, Johansson i Mysinge, Jansson i Kalix, fru Ericsson i Luleå, herrar Birke, Löfroth och fröken Vinge.